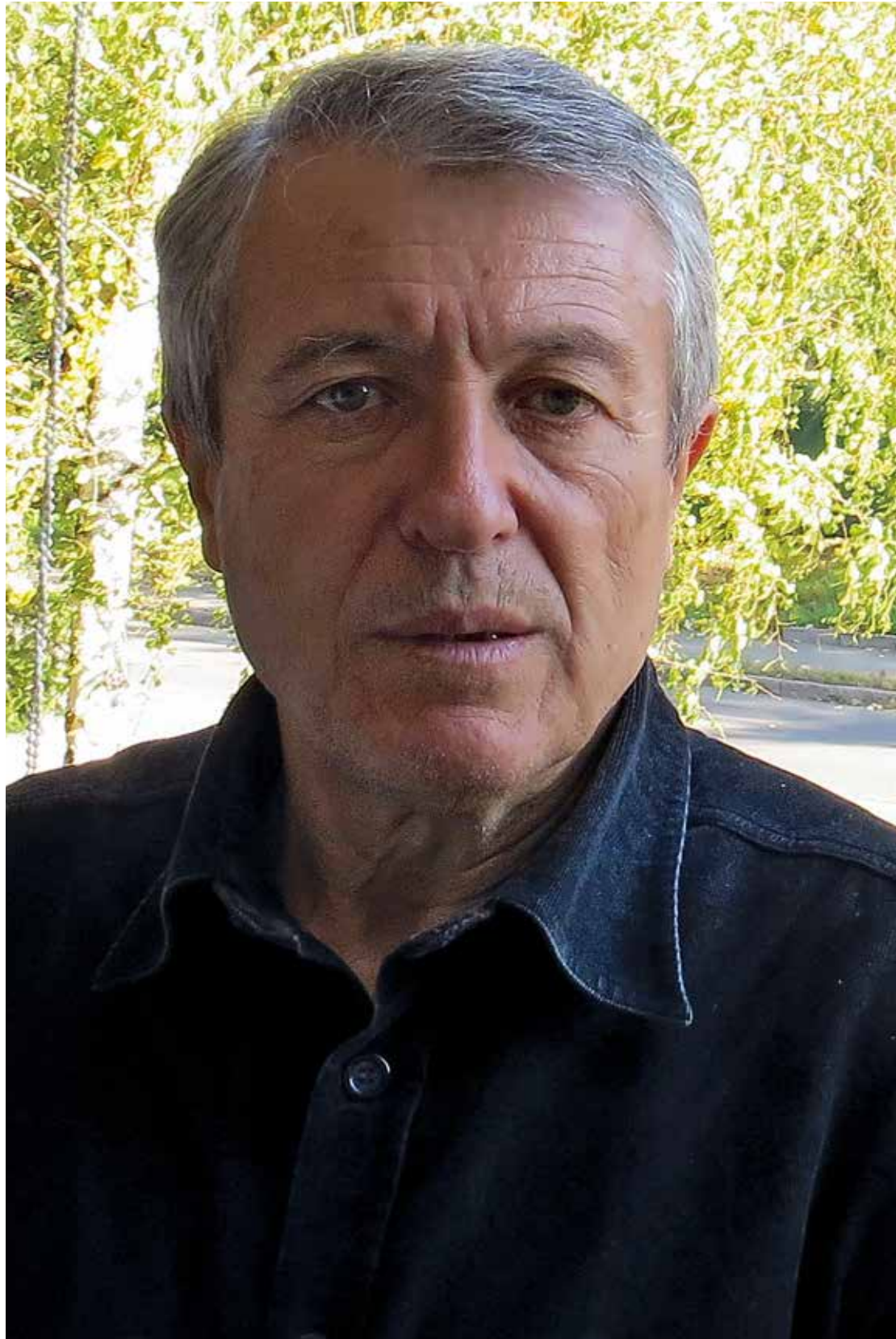

Самосвест и самоодбрана – спасимо српско село

Разговор водила: Дијана Ивановић

Када је Србија пре седам година потписала Споразум о стабилности и придруживању са ЕУ, прихватила је да од 2017. пољопривредно земљиште могу да купују и странци. Зато ће Србија, ако икада и уђе у ЕУ, бити једина земља која ће пре пуноправног чланства омогућити слободну продају свог пољопривредног земљишта. Било је то део предизборног маркетинга и политичке еуфорије којом је потписан Споразум био спољни гарант опстанка тадашње власти на врху и после предстојећих избора. Све се завршило само неколико дана пре изборне тишине, а све је потписала нелегитимна техничка влада у последњим данима свога мандата. А нису морали да га потпишу, нико их није пожуривао, напротив. Али, у заслепљености дневнополитичким интересима и трком за рејтинг, 2017. се чинила тако далеком... Међутим, ово није био случајни „пропуст“ српских политичара, већ добровољно пристајање на ниподаштавајући однос ЕУ према српском народу, чијим преговарачима су наметнуте обавезе које други нису имали. Напротив, друге земље и после пуноправног чланства у ЕУ, неке по десетак и више година, нису имале обавезу да дозволе продају земљишта страним купцима. Неке су чак (као Мађарска) после учлањења у ЕУ промениле свој устав и тако трајно забраниле продају земљишта страним купцима. Свако земљиште је неутуђива државна територија, а обрадиво пољопривредно земљиште је ограничено природно добро над свим добрима, највећи дар неба који један народ може да има. А ми, поред отетог Косова и Метохије, поред драматичног губитка становништва нерађањем и миграцијом, сада и обрадиву земљу добровољно „стављамо на добаш“. Да ли је могуће поправити ствар? Актуелна власт тврди да је Споразум потписало 28 чланица ЕУ и да би свака посебно требало да га раскине, што није тачно (тако је недавно Косово потписало ССП без изјашњавања 28 парламената чланица, већ је Европска комисија у њихово име ратификовала тај споразум). У исто време од домаћих тајкуна, заинтересованих да земљу којој цена стално расте што јефтиније купе и за годину

дана је по вишеструко вишим ценама пре-продају странцима, стиже неолиберална по-хлепна демагогија да није важно „чија је наша земља“ (Б. Гулан), већ је важно само колики је приход од ње (подразумева се да он буде само њихов). Тако се подрива једини пре-остали реалан облик економског суверенитета Србије, која још увек производи више хране него што је потребно домаћем становништву, па је има чак и за извоз. Колико је то важно, говори нам показатељ да од 13 земаља које су од 2004. постале чланице ЕУ само три државе (Пољска, Мађарска и Литванија) имају суфицит у спољнотрговинској размени пре-храмбених производа. Све остале, без обзира што су се прикључиле ЕУ и што имају далеко већи ниво субвенција, због општег пораста цена после прикључења, имају дефицит, чак и оне које су традиционално биле извознице, као што је Бугарска.

Наш саговорник проф. др Милован М. Митровић с Правног факултета у Београду аутор је књиге *СЕЛА У СРБИЈИ, Промене структуре и проблеми одрживог развоја* коју објављује Републички завод за статистику у едисији студија којима се тумаче резултати Пописа становништва и домаћинства 2011. и Пописа пољопривреде 2012. у Србији. У овој књизи аутор, између осталог, образлаже свој став да је од свих реформи које су Србији данас потребне најнеопходнија она о којој се најмање говори. Реч је о једној новој и темељно спроведеној аграрној реформи, пре које Србија не би требало да се прикључује Европској унији, чак и када би то могла.

„Нема сумње да нова аграрна реформа може да буде успешна само ако буде покренута и спроведена као државни развојни пројект од националног значаја. То подразумева озбиљну јавну расправу и неспорну сагласност, најпре међу заинтересованим и компетентним актерима о дубини, ширини и моделу аграрне реформе, што би се испоставило као приоритетан политички задатак надлежним и одговорним државним органима. Неопходни предуслови за успешно спровођење оваквих развојних пројекта су некорумпирана и ефикасна државна управа, одговарајућа финансијска средства и добро организовани тзв. аграрни интересенти.

Нажалост, у Србији данас ниједан од ових неопходних предуслова не постоји, а кад би неки од њих и постојао, он сам по себи и без оних других не би био довољан. Зато би логично било да великој аграрној реформи претходи једна нимало мања реформа политичког система и државне управе, али одлагање једне због друге у кризним временима значи блокаду и једне и друге – а то је најгора и најштетнија опција“.

Можете ли нам мало конкретније рећи шта би се реформисало у сектору српског агара и како би те реформе утицале на одрживи развој српске пољопривреде и села, без обзира да ли ће Србија бити или не бити члан ЕУ?

Ако Србија сачува макар мало свог политичког суверенитета, а њени властодршци бар и најмању моралну трунку патриотизма, националног достојанства и политичке одговорности, странци неће имати право да код нас купују пољопривредно земљиште, не само 2017, него ни много година касније.

- Кад је реч о аграрном сектору и области руралног развоја, реформа би морала да уклони структурне неусклађености и развојне блокаде у земљишним односима, у организацији пољопривредне производње и у просторној организацији мреже насеља у Србији.

Новим законима о поседовању, коришћењу и располагању пољопривредним земљиштем треба нагласити посебан значај плодне земље као ограниченог природног добра од општедруштвеног значаја, над којим нико не може да има неограничену својину. Спекулације с препродајом пољопривредног (као и грађевинског) земљишта озбиљна држава не дозвољава, а држава која намерава да се уозбиљи морала би да поништи све такве правно недозвољене радње и да земљишне односе врати у пређашње стање.

У области финансијских услуга у пољопривреди, држава Србија би требала да

оснује Аграрну развојну банку преко које би се пласирала средства из аграрног буџета, кредитирала и субвенционисала пољопривредна производња и извоз пољопривредних производа. Ова банка би истовремено имала обавезу и право да контролише пословање штедно-кредитних одељења у пољопривредним задругама чије постојање и деловање треба поново омогућити новим законом о задругама, изменама закона о банкама и финансијским институцијама, као и одговарајућих одредби закона о облигационим односима и других за ово релевантних прописа.

У овој области имамо највише реалних изгледа да се приближимо Европи, уместо што настојимо да их „стигнемо“

кад безглаво срљамо у проблематичне приватизације и још проблематичнију продају државног пољопривредног земљишта – не само „мангупима у нашим редовима“, него истим таквим или још горим и још штетнијим странцима.

Странци ће за нешто више од годину дана имати право да купују пољопривредно земљиште у Србији. Шта то практично значи за српску пољопривреду, а шта за грађане, кад ионако једемо бели лук и пасуљ из Кине?

- Ако Србија сачува макар мало свог политичког суверенитета, а њени властодршци бар и најмању моралну трунку патриотизма, националног достојанства и политичке одговорности, странци неће имати право да код нас купују пољопривредно земљиште, не само 2017, него ни много година касније. И не само странци,

У области финансијских услуга у пољопривреди, држава Србија би требала да оснује Аграрну развојну банку преко које би се пласирала средства из аграрног буџета, кредитирала и субвенционисала пољопривредна производња и извоз пољопривредних производа.

него ни домаћи политички и економски манипуланти не би смели новим законом о коришћењу пољопривредног земљишта и његовој купопродаји да добију прилику да спекулантски тргују нашим пољопривредним земљиштем.

У међувремену би даља власничка трансформација у пољопривреди морала правно да заустави даљу криминалну (пре) продају пољопривредног земљишта и пољопривредних предузећа и домаћим и страним криминалцима, да заштити породична пољопривредна газдинства, али и да омогући обнављање крупних агро-индустријских система који се још могу обновити или оснивање сасвим нових у јавном, приватном и задружном сектору пољопривреде.

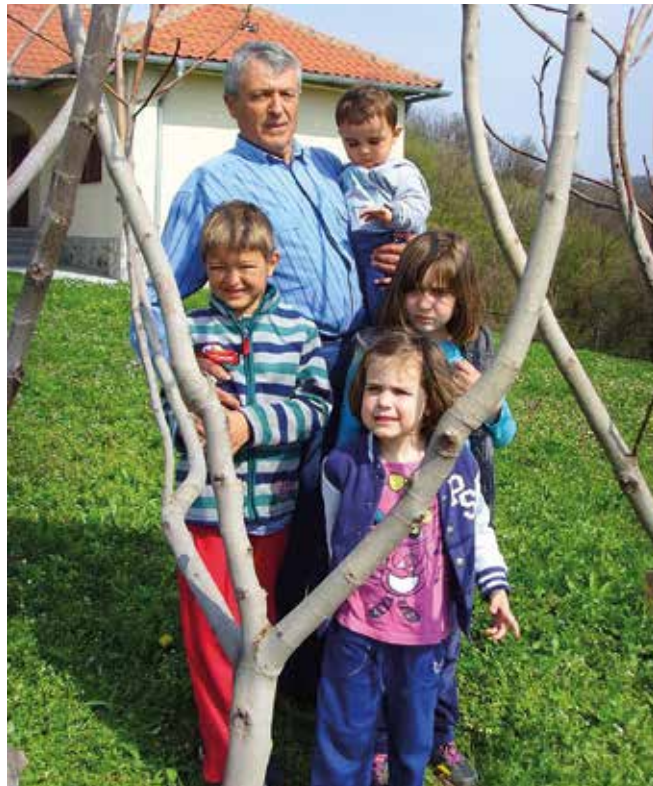
Зашто је важно да пољопривредно земљиште буде у домаћем власништву, ако је на делу неолиберална економија? Каква је разлика између домаћег и страног капиталиста?

- Ко не зна у чему је разлика између страног и домаћег и добра и зла, тај ништа не зна ни о добру ни о злу и таквом је немогуће било шта сувисло доказати. Парадоксално је да у Србији нема сељака који то не зна, али је зато забрињавајуће велики број полуинтелигената који ово питање јавно постављају и на њега наопако одговарају. Праве се да не знају да страни капиталиста свој профит који је код нас зарадио односи у своју земљу и у њој подиже квалитет свакодневног живота њених грађана. То је капитал који би домаћи капиталиста могао да остави у нашој земљи и да њиме подиже квалитет нашег образовања и здравља, саобраћаја и животне средине (ваздуха, воде и хране), државне управе и народне културе. Биће да наведени полуинтелигенти који „наш хлеб једу, а туђу бригу воде“ имају неки свој посебни и тајни интерес, супротан од општијег народног и јавног, који им мути разум и каља образ.

Србија је по биодиверзитету у односу на величину своје територије осма на све-

ту, што, између осталог, значи да имамо велики потенцијал за здраву и разноврсну исхрану. Како грађани Србије да задрже храну с ове земље на својим трпезама, а не да се најбоље одавде извози, а ми да једемо нездраве остатке туђих индустрија харане?

- Грађани Србије би најпре морали да се добро узму у памет и да виде какву власт имају, да сазнају ко су они који данас владају Србијом, чије интересе стварно заступају и који су им крајњи циљеви. Кад

би се остварило „свето тројство“ самосвести, самоорганизовања и самоодбране за грађански достојанствено самоопстојавање, у Србији би се сва отворена питања, па и она која са собом носе најтеже друштвене проблеме, много боље, брже и успешније решавала. Тада нам се не би дешавало да нас варају они којима смо наивно дали политичко поверење, да продају наше њиве и наша предузећа странцима и да нас уз то још и убеђују да то чине у нашем а не у њиховом интересу. Не бисмо нашу здраву храну слали на туђе трпезе, а за своју исхрану користили

туђе смеће од меса којем је истекао рок употребе, које је пуно штетних адитива, више пута замрзавано и одмрзавано, од животиња товљених генетски модификованом храном и кљуканих разним стероидима за бржи раст. Потребно је, дакле, одговорити на једноставно, али нимало лако питање – коме је све ово у интересу – да бисмо као грађани знали шта нам је данас чинити.

У једном делу свог текста кажете да је добра економија, по својој изворној суштини, одувек била вештина доброг вођења свога домаћинства. Да ли то значи да би наша национална економија морала прво да се врати у окриље традиционалне домаћинске пословне етике, па тек потом да, како кажете, заплови Моравом, Савом и Дунавом у разне европске, прекоокеанске и друге светске интеграције? Осим ако нам се чун већ не љуља негде на Атлантику?

- Српски чун се већ поодавно љуља, најпре у југословенским удруживањима и раздруживањима, а данас у томе сличним евроатланским интеграцијама. У замршеном клупку конкурентских теорија збуњују се сви они који изгубе здрав разум и почну да мисле туђом главом, за које мудри сељаци кажу да с њима нешто није у реду кад „свој хлеб једу, а туђу бригу воде“. Здрава сељачка филозофија живота, па и економије као и свега другог, позива свакога да пре свега брине своју бригу, да се сам стара о себи и својој породици, па потом о својим рођацима и комшијама, о свом селу и својој општини, о свом крају, свом народу и својој држави – па тек потом, колико стигне и кад стигне – и о свему другом у страном и туђем свету. Они који обрнуто мисле и поступају, који „наш (а не свој) хлеб једу, а туђу бригу воде“, имају супротну логику (и етику). За њих је битно да

су стално у неком општем тренду (глобалном, светском, евроатланском, евроунијатском). За њих је врховни идеал у свему „да се ухвати прикључак“ за другима (сељаци би рекли „да некоме буду подрепак“). Њихов мондијализам носи жиг њихових провинцијских малограђанских комплекса, оних који су типични за недовршене личности и социјалне типове, за сељаке полутане (тек отишле из села) или грађане скоројевиће (тек дошле у град у којем се још не сналазе). Они су по свом социјалном карактеру и превратничком менталитету „душу дали“ да као „деца

(пост)комунизма“ постану политичка „авангарда“ у друштвима постсоцијалистичке транзиције у којима су обично и главни транзициони добитници. То није преврела национална елита малог, али поносног и самосвесног народа која зна своје место у свету око себе. Која на време препознаје „ветрове историје“ (Фернан Бродел) и не развија своја слабашна једра, једном, да јаким ветровима пркоси (па са својом малом барком доживи бродолом), а други пут да заборави и на једра и на кормило и на компас и допусти да било који ветрови и било какве светске струје нашу малу барку однесу не знано куд, па не знамо више ни како да се вратимо са светског океана у који смо опуштено заплвили као да смо загазили у завичајну Мораву. То је себи допустила, нама на велику штету, а њима на малу корист – наша политичка и пословна елита. Нешто слично себи никад не би допустили мудро опрезни сељаци који живе „крај Мораву“, али упозоравају оне који не знају добро да пливају да се око ње не играју.

Српско село као маргинална друштвена средина неминовно мора да дели судбину целог народа, и то ону најгору. Хоће ли опстати?

- Ако некоме и буде од просека боље, сељацима то боље сигурно неће припасти, јер им никада и нигде досад није тако нешто припадало. Пошто ни сва села и сеоска подручја нису иста, неким селима и сеоским регионима ће у будућности сигурно бити нешто боље него другима, а то у Србији сигурно неће бити најостаријим и најнеразвијенијим брдско-планинским и пограничним селима у региону јужне и источне Србије, у којима је у великом броју села депопулација толико већ одмакла да је прешла ону критичку границу после које постаје скоро апсолутно незауостављива, неповратна и непоправљива. Опасна је варљива нада да се изненада и спонтано негативне тенденције могу зауставити и саме од себе преокренути у позитивном смеру. Кад се каже да „нада последња умире“, обично се заборави да то значи да она ипак умире.

Размера депопулације с којом се Србија суочава у више од хиљаду својих села је велики и тежак проблем. Постоји ли лек за тако болну рану?

- Размере депопулације с којом се Србија суочава у више од хиљаду својих села представља тако велики и тежак структурни и развојни проблем за који се може рећи да захтева „за тешку рану, љуту траву“.

Суочавамо се с две логичке и реалне могућности које су суштински различите у сваком погледу: једна је *пасивна и депресивна инерција* а друга је *активистичка оријентација* која по карактеру може да буде продуктивна. Они први, који се депресивно препусте суморним прогнозама претеће будућности, наставиће да ламентирају над празним селима; да са екипама новинара таблоидних телевизија и жовијалним девојкама из града обилазе неочежане момке по забаченим селима и тако таблоидизују њихову несеселу судбину; да распаљују не сасвим нереалне страхове да ће нам Албанци, пошто су нам јуче узели Косово и Метохију, већ колико сутра (заједно са избеглим Авганистанцима, Пакистанцима и другим муслиманима) узети и југ Србије само ако они не буду на власти. Они који су међу сељацима у свом социјалном би-

вити. То је ђифтински активизам који личи на социолошку квадратуру круга. Здрави активизам у таквим глобалним политичким (не)приликама значи да би специфична стратегија руралног и аграрног развоја простора којима је протутњала депопулација морала да буде слична стратегији доброг војсковође чији је претходник погубио главне битке, коме је остала разбијена и десеткована војска, а он верује да може да добије рат само ако тактички прегрупише своје преостале снаге, ако их реорганизује, опорави и на нов начин поведе, новим путем, новим средствима, ка новим остваривим циљевима и одрживим решењима. Примењено на стратегију руралног и аграрног развоја сеоских простора Србије који се убрзано празне, то би значило да би у њима прво требало евидентирати све постојеће природне, економске

Кад би се остварило „свето тројство“ самосвести, самоорганизовања и самоодбране за грађански достојанствено самоопстојавање, у Србији би се сва отворена питања много боље решавала. Не бисмо нашу здраву храну слали на туђе трпезе, а за своју исхрану користили туђе смеће од меса којем је истекао рок употребе, које је пуно штетних адитива, више пута замрзавано и одмрзавано, од животиња товљених генетски модификованом храном.

ћу остали домаћини у традиционалном смислу, данас највише жале кад им неочежени синови своју тугу због лоших животних перспектива заливају пивом испред сеоских продавница, кад чују да је све више младих у селу већ пробало и дрогу, кад виде да им млади у зору однекуда долазе кући мамурни и набусити и лежу да спавају по цео дан, у време кад су им очеви устајали и журили на њиве. Домаћин сељак тачно наслућује каква је будућност неочежених синова, остарелих породица и испражњених села и колико је тешко зауставити њихово пропадање, покренути развој и обезбедити опстанак. Њима насупрот, дежурни политички аналитичари демагошки промовишу официјелне евроунијатске пројекте „оживљавања“ села и развоја пољопривреде у Србији за које је потребно само безрезервно опредељење за праве лидере, за праву странку и за „прави пут у бољу и светлу будућност“ – без било каквог освртања на прошлост коју би ваљало што пре потпуно заборавити.

и људске ресурсе за рурални и аграрни развој, па потом плански реорганизовати мрежу сеоских насеља, прегруписати преостало становништво према његовим виталним демографским и радним капацитетима, оформити нове сеоске задруте, мала пољопривредна и друга предузећа и све то комуникацијски умрежити на локалном, регионалном и државном нивоу, са малим, средњим и великим градовима и њиховим привредним и културним делатностима.

Чини ми се да на крају овог разговора сва питања остају отворена...

- Једино што је сигурно, то је да некако мора бити, а оно што се у ближој и мало даљој прошлости код нас одиграло, оно што се данас дешава, а нарочито ако се тако настави, не обећава ништа добро у будућности. Изузев наивне наде да „после кише долази сунце“ – која има више смисла у лаичкој сељачкој метеорологији, него у било каквој социјалној футурологији.